

אוניברסיטת בר-אילן

רכש מחשבים

אוניברסיטת בר אילן (להלן - האוניברסיטה) רוכשת מחשבים אישיים ואחרים לצרכים מינהליים ולצרכים אקדמיים ומחקריים. במשרד מבקר המדינה התקבלה בתחילת 1998 תלונה בדבר עירוב בלתי רצוי בין תפקידו של האחראי לרכש מחשבים באוניברסיטה לבין עסקים פרטיים שלו ושל משפחתו העוסקים באותו תחום.

משרד מבקר המדינה בדק בשנים 1998 ו-1999, לסירוגין, את תהליך רכש המחשבים והציוד הנלווה באוניברסיטה.

בשנת 1998 הוציאה האוניברסיטה לכ-200 ספקים של מחשבים אישיים וציוד נלווה 1,700 הזמנות וביצעה רכישות בסכום של כ-11 מיליון ש"ח. להלן נתוני האוניברסיטה על מספר המחשבים האישיים שרכשה מיולי 1995¹ עד יוני 1999:

<u>מספר הפריטים</u>	<u>הפריט</u>
	מחשבים
129	מחשבי MAC
106	מחשבי 486
1,915	מחשבי PENTIUM
188	מחשבים נישאים
2,338	ס"ה מחשבים
	מדפסות
51	סיכות
660	הזרקת דיו
398	לייזר
8	משולבות
1,117	ס"ה מדפסות
138	סורקים

¹ מועד התחלת מחשוב פעולות הרכש.

ועדת ההתקשרויות

בהוראת הנהלת האוניברסיטה בדבר "התקשרות לרכישת טובין ולביצוע עבודות באמצעות ועדת התקשרויות" נקבע, כי בקשות לביצוע רכישות בתחום המחשוב בסכומים שבין 1,500 ל-20,000 דולר יידונו בוועדת ההתקשרויות שליד מרכז המחשבים (להלן - ועדת ההתקשרויות), והיא תחליט אם לאשרן או לדחות; יו"ר הוועדה יקבע את מועדי התכנסותה, "יזמן ויתאם" את ישיבותיה; "נושא התפקיד הרלוונטי יביא לישיבת הוועדה מספר הצעות לביצוע ההזמנה"; "הקריטריונים להתקשרות יהיו אובייקטיביים כלומר, השוואה בין תנאי ההצעות של המציעים. יש לראות כל ספק/קבלן כבר-תחרות שווה לאחרים"; בישיבות הוועדה יוכן פרוטוקול ובו פרטי ההצעות וההחלטות; הוועדה תקבל בדרך כלל את ההצעה הזולה ביותר, אולם היא רשאית לקבל כל הצעה אחרת, לחלק את ההזמנה בין כמה מציעים או לא לקבל כל הצעה שהיא, אגב נימוק ההחלטה בכתב; החלטות הוועדה יתקבלו ברוב קולות; הוועדה מוסמכת להזמין לישיבותיה מומחים בנושאים שונים שישימושו יועצים; החלטות הוועדה בצירוף כל המסמכים הנוגעים לרכישה יועברו לאחראים לביצוע ההזמנות.

נמצא, שלמרות התפקידים החשובים שיועדו לוועדת ההתקשרויות, היא לא התכנסה בחמש השנים האחרונות. התקשרויות שבסמכות הוועדה לא נדונו בה אלא אושרו בידי מנהל מרכז המחשבים בחריגה מנוהלי ההתקשרויות. מנהל מרכז המחשבים הסביר בתשובתו מיום 22.12.99 למשרד מבקר המדינה, שהנוהל בעניין ועדת ההתקשרויות שפורסם ב-1992 מיושן. כן מסר שחלק מהרכישות נדונו ברמה העקרונית בוועדה המקצועית.

נמצא, שהוועדה המקצועית היא ועדה פנימית של מרכז המחשבים, שפעילותה אינה מעוגנת בנהלים הכלליים של האוניברסיטה. בדיקות הוועדה המקצועית צריכות לסייע לוועדת מכרזים ולוועדת ההתקשרויות בהחלטותיהן, אך אין בוועדה המקצועית כדי להחליף ועדות אלה (ראו להלן).

רכישת מחשבים וציוד נלווה מספקים בארץ

בהוראת הנהלה בדבר "נוהל התקשרויות - כללי" נקבעו "הגורמים המוסמכים לבצע התקשרות עם גורמי חוץ בנושא רכישות טובין, הזמנת ציוד והזמנת עבודות בהתאם לתחומי אחריותם ולהיקף הכספי של ההתקשרות", כדלקמן: בסכומים של עד 1,500 דולר - סמנכ"ל לתכנון, ארגון ולוגיסטיקה, סמנכ"ל לבינוי, תחזוקה ופיתוח, מנהל מרכז המחשבים וראש מינהל הפקולטה למדעי הטבע; בסכומים של 1,500 - 20,000 דולר - ועדת התקשרויות; בסכומים של יותר מ-20,000 דולר - ועדת מכרזים, והיא המוסמכת להחליט אם יתקיים מכרז פתוח או מכרז סגור.

בהוראות הנהלה נקבע, כי לרכישות בסכומים של עד 500 דולר ייבחר הספק לאחר קבלת הצעות מחיר בעל פה משני ספקים לפחות; לרכישות בסכומים שבין 500 ל-6,000 דולר ייבחר הספק לאחר קבלת שתיים-שלוש הצעות מחיר בכתב; לרכישות בסכומים שבין 6,000 ל-20,000 דולר ייבחר הספק לאחר קבלת ארבע-חמש הצעות מחיר בכתב. בעניין רכישות שבטיפול ועדת המכרזים (בסכומים של יותר מ-20,000 דולר) נקבע, כי אם החליטה הוועדה שיקום מכרז סגור - עליה לבקש הצעות מחיר מחמישה ספקים לפחות.

משרד מבקר המדינה עשה בדיקה מדגמית של כ-250 רכישות מחשבים מספקים בארץ בשנים 1996-1999 והעלה את הממצאים שלהלן:

1. לפחות 20 רכישות בסכומים שבין 1,500 ל-20,000 דולר נעשו בעקבות קבלת הצעת מחיר אחת בלבד בכתב, ולפחות 14 רכישות בסכומים אלה נעשו בלא שהתקבלה כלל הצעת מחיר בכתב. כאמור, ועדת ההתקשרויות לא התכנסה בשנים האחרונות, ולכן גם לא נדונו בה רכישות אלה.

מנהל מרכז המחשבים הסביר בתשובתו מיום 22.12.99 למשרד מבקר המדינה, שמדור רכש והתקנות (להלן - מדור הרכש) מקבל באופן שוטף הצעות מחיר למחשבים אישיים וציוד נלווה, ו"על בסיס הצעות אלה נעשות הרכישות של כמויות בדידות". לדעת משרד מבקר המדינה, יש לקבל הצעות מחיר לכל רכישה בנפרד, כנדרש בהוראות ההנהלה, ולחלופין לבצע מכרזים תקופתיים לרכישת פריטים זהים ולחתום על חוזה מסגרת עם הספק הנבחר, כדי לאפשר לוועדת ההתקשרויות או לוועדת המכרזים לפקח על תהליך ההתקשרות ולמנוע פגיעה בטוהר המידות.

2. תשע רכישות בסכומים של יותר מ-20,000 דולר לא נדונו ולא אושרו בוועדת המכרזים. הרכישות נעשו בידי מדור הרכש ובאישור מנהל מרכז המחשבים. חלק מהרכישות נעשו לאחר קבלת הצעת מחיר אחת וניהול משא ומתן בידי הנהלת מרכז המחשבים עם ספק יחיד, בלא שהתקבל אישור ועדת המכרזים לפטור ממכרז ובלא שהוועדה הקימה צוות לניהול משא ומתן עם הספק (כפי שנקבע בנוהלי האוניברסיטה). לרכישות אחרות התקבלו כמה הצעות מחיר, אך לא תמיד נבחרו ההצעות הזולות ביותר, ולא ניתן לכך נימוק בכתב. אף לא היתה התאמה בין הכמויות והמחירים ליחידה שהיו רשומים בהזמנות האוניברסיטה לספקים, לבין אלה שהיו רשומים בטבלת השוואה של הצעות המחיר שערכה האוניברסיטה.

מנהל מרכז המחשבים הסביר בתשובתו מיום 22.12.99 למשרד מבקר המדינה, שחלק מהרכישות האמורות הן רכישות של שרתים לתשתיות תקשוב, שבהן בחירת ההצעה הזוכה נעשית בידי הגופים המקצועיים ומנהל מרכז המחשבים, מהספק שסיפק את הציוד לפני כן. מנהל מדור הרכש (להלן - מנהל הרכש) רק מוציא את ההזמנה.

לדעת משרד מבקר המדינה, לא רצוי שמנהל מרכז המחשבים או מנהל הרכש ינהלו משא ומתן עם הספקים - במיוחד כאשר ההצעות אינן מתקבלות במעטפות סגורות ומוכנסות לתיבת המכרזים אלא מתקבלות בפקס - ויבחרו בספק שעמו תתקשר האוניברסיטה, ללא דיון ואישור בוועדת המכרזים. מן הראוי שגם כשמדובר ברכישת ציוד מיוחד מספק מסוים תאשר ועדת מכרזים שאכן מדובר בציוד כזה, ובספק יחיד שיש מקום לתת לרכישה ממנו פטור ממכרז. מן הראוי להבהיר לנוגעים בדבר, וגם בהוראות הנהלת האוניברסיטה, כי רק ועדת המכרזים מוסמכת לתת פטור ממכרז לצורך רכישת מחשבים ולהחליט על הקמת תת-ועדה לניהול משא ומתן, כפי שקובע הנוהל בנוגע לסוגי רכישות ועבודות אחרות.

3. מדור הרכש אחראי לרכישת מחשבים לכל עובדי האוניברסיטה לצורכי עבודתם, ולפי נוהלי האוניברסיטה יש להגיש תחילה כל בקשה לרכישה למדור הרכש. בבדיקת תיקי האוניברסיטה נמצא כי בפרק הזמן פברואר 1998 - ינואר 1999 נקנו תשעה מחשבים אישיים בידי אנשי הסגל האקדמי שלא באמצעות מדור הרכש, ובלי שקוימו כל תהליכי הבקרה הפנימיים שמחייבים נוהלי האוניברסיטה.

פעם אחת אף שלח מדור הרכש הזמנה לספק לאחר קבלת הטובין, ובדיעבד אושרה הרכישה ונקבעו המפרט, המחיר ומסגרת התקציב.

מנהל מרכז המחשבים הסביר שהוועדה המקצועית מאפשרת לאנשי סגל לרכוש מחשבים בעצמם, על חשבון קרנות מחקר או השתלמות, והם קובעים עם איזה ספק להתקשר. יצוין, כי ההסדר האמור אינו מעוגן בנוהלי האוניברסיטה, ולדעת משרד מבקר המדינה יש לבצע גם רכישות מתקציבי מחקר או השתלמות על פי הנהלים.

אישור ההזמנות והחשבוניות

בהוראת ההנהלה בדבר "התקשרויות לרכישת טובין/ביצוע עבודות בסכומים שעד 1,500 דולר" נקבע, כי נושא התפקיד הרשאי על פי הנהלים להזמין טובין, ימלא טופס הזמנה חיצונית ויחתום עליו, יעבירו לחשב האוניברסיטה לאישור בכתב של מסגרת התקציב וירשום את הסעיף התקציבי על גבי ההזמנה; הטופס יועבר לחתימת הסמנכ"ל לכספים, ובהעדרו יחתום עליו החשב. לאחר החתימה יחזיר הסמנכ"ל לכספים את טופס ההזמנה לנושא התפקיד לביצוע ומעקב. בהוראת ההנהלה בדבר "הזמנה לרכישה ואספקת טובין ורישומם" נקבע, כי לאחר קבלת הטובין או השירות יבדוק נושא התפקיד אם החשבון מתאים לטופס ההזמנה ולאישור יחידת המחסן, ואם הוא מתאים - יאשר לשלמו ויעביר את החשבונית למחלקת החשבוניות לתשלום.

ברוב טופסי ההזמנה שנבדקו לא היתה חתימת הסמנכ"ל לכספים כנדרש בהוראה האמורה, ובחלק מהם גם לא חתימת החשב. נמצאו גם לפחות 15 טפסים שמנהל מרכז המחשבים לא חתם עליהם בחתימת ידו; חלקם היו מוחתמים רק בחותמת גומי של שמו, וחלקם אף לא בה. מנהל מרכז המחשבים הסביר בתשובתו מדצמבר 1999 למשרד מבקר המדינה, כי על פי הנחיותיו שבעל פה, בעת העדרו מהארץ רשאית העוזרת למינהל להחתים הזמנות לרכישות שגרתיות בחותמת הגומי. אולם, התברר שהעובדת לא הוסמכה לכך על פי הוראות ההנהלה.

נמצאו חשבוניות שהאחראי על רישום הציוד במחסן לא חתם עליהן, ובמקצתן גם לא רשם את מספר הפריט, והציוד שצוין בהן לא סומן בתו היכר ובמספר קטלוגי.

ייעול הרכישות ורשימת ספקים מאושרת

1. נמצאו 20 רכישות של פריטים דומים מספקים שונים, שההזמנות לרכישתם הוכנו באותו יום או בימים עוקבים. האוניברסיטה הסבירה בתשובתה מיום 22.12.99 כי מנהל הרכש בדק חלק מהדוגמאות שציין משרד מבקר המדינה, ולדבריו הרכישה מספקים שונים לא נועדה להקטין את סכומי הרכישות כדי שלא יהיה צורך לבקש הצעת מחיר או להביאן לפני ועדת ההתקשרויות או ועדת המכרזים.

לדעת משרד מבקר המדינה, רצוי להכין תכנית שנתית או תקופתית לרכישת מחשבים, לקבוע סדר עדיפויות ולרכז קניות בכמויות גדולות כדי להשיג מחירים נמוכים יותר. מן הראוי למנוע פיצול הזמנות גם משום שהוא עלול לשמש אמצעי לעקיפת החובה לקבל מספר מזערי של הצעות מחיר ולהביא הצעות מחיר לדיון בוועדות כפי שנקבע בנהלים.

2. אין בידי מדור הרכש רשימת ספקים מאושרים לרכישות, ואין נוהל בדבר הוספת ספקים שמהם ניתן לרכוש ציוד, וגריעת ספקים שאינם עומדים בדרישות

האוניברסיטה; אף לא נקבע לפי מה יוחלט לאילו ספקים יוגשו הבקשות להגשת הצעות מחיר, כדי לתת שוויון הזדמנויות ולמנוע משוא פנים.

3. מדור הרכש לא פתח תיק לריכוז המסמכים הנוגעים לכל רכישה, ובו הבקשה לרכישה, ההזמנה לספק, חשבונית הספק ואישורי המחסן והמחלקה על קבלת הציוד. מסמכיה של כל רכישה היו מפורזים בתיקים שונים והיה קשה לרכוז, לשם בדיקת תקינות תהליך הטיפול ברכישות.

רכישת מחשבים וציוד נלווה מספקים בחו"ל

משרד מבקר המדינה בדק עשר רכישות של מחשבים בחו"ל שעשתה האוניברסיטה בשנת 1997 שהן מרבית הרכישות שנעשו באותה שנה. להלן הממצאים העיקריים:

1. בנוגע לארבע רכישות לא נמצאו הבקשות לרכישה, ושש בקשות לא נדונו ולא אושרו בידי ועדת ההתקשרויות.

2. כל הרכישות שנבדקו נעשו לפי דרישות היחידות המזמינות בנוגע למקור האספקה, והמחיר נקבע על פי הצעת הספק בלא שנדונה האפשרות לבחור ספק אחר.

3. מחצית מהרכישות שנבדקו היו של מחשבים נישאים. האחראי לרכישות או מזמין הציוד לא נימק מדוע לדעתו היה צורך לרכוש את המחשבים, לרבות המחשבים הנישאים, בחו"ל. בהעדר הצעות מחיר אחרות מאותו מועד לא ניתן היה לבדוק אם המחשבים שנרכשו בחו"ל זולים או יקרים מהמחשבים בארץ. כמו כן, לא ניתן היה לוודא אם האחריות שמקבל הרוכש בחו"ל תקפה גם בארץ.

לדעת משרד מבקר המדינה, על האוניברסיטה לשקול קביעת נוהל בעניין רכישות בחו"ל בדומה לנוהל רכישות בארץ.

רכישת מחשבים מכספי הקרן לקשרי מדע בין-לאומיים

באוניברסיטה, כמו ביתר המוסדות להשכלה גבוהה, קיימת זה שנים רבות קרן לקשרי מדע בין-לאומיים (להלן - הקרן), שכספיה מיועדים למימון נסיעות של הסגל האקדמי לחו"ל לשם השתתפות בכנסים מדעיים. הקרן הוקמה על פי הסכמי עבודה עם הסגל האקדמי, ובה נצברים מדי שנה בשנה כספים לזכות אנשי הסגל האקדמי, על חשבון תקציבי המוסד (ההקצבה לפרופ' מן המניין הגיעה בשנת 1998 ל-7,619 דולר לשנה). מי שלא ניצל את כל הכספים העומדים לזכותו בקרן רשאי לפדות אותם, בניכוי מס, לאחר פרישתו מן העבודה.

בהוראת ההנהלה בדבר הקרן נקבע, כי "חבר סגל יוכל לוותר על הכספים המגיעים לו מהקרן לקשרי מדע, ובתמורה תרכוש האוניברסיטה מחשב אישי או ציוד מדעי אחר שיועמד לשימוש. המחשב והציוד יהיו רכוש האוניברסיטה וימוקמו במעבדתו של חבר הסגל בקמפוס או במקום אחר בקמפוס האוניברסיטה".

הביקורת העלתה שבשנים האחרונות נרכשו בכספי הקרן 396 מחשבים אישיים בעבור אנשי הסגל האקדמי. נמצא, שכשליש מהרכישות (27 מ-82 הרכישות שנבדקו), נעשו בידי אנשי הסגל עצמם. רכישות אלה נעשו בלא שנבחנו הצעות מחיר של ספקים אחרים ובלא שנשלחה הזמנה לספק כנדרש. מנהל מרכז המחשבים הסביר, שהרכישות

בדרך שתוארה לעיל היו נדירות, וכי לדעתו יש לאפשר לאיש הסגל לרכוש מחשב מחנות ליד ביתו, כדי שיוכל לקבל שירות נוח.

האוניברסיטה מאפשרת לאנשי הסגל להוציא לביתם את הציוד שנרכש בעבורם מכספי הקרן ומחתימה אותם על טופס אישור הוצאת ציוד משטח הקמפוס (להלן - טופס השאלה), אף על פי שלפי הוראות ההנהלה הציוד אמור להימצא בקמפוס האוניברסיטה. בבדיקה הועלה שבטופסי השאלה הנוגעים ל-73 מ-82 הרכישות שנבדקו לא צוינה תקופת השאלה מוגדרת, או נכתב במשבצת של מועד החזרה - "כשאתבקש". הציוד שנרכש ב-7 רכישות הוצא מהאוניברסיטה לביתם של אנשי הסגל בלא שמולא טופס השאלה. לדעת משרד מבקר המדינה, אם האוניברסיטה סבורה שיש לאפשר לאנשי הסגל האקדמי להוציא לביתם ציוד הנרכש בכספי הקרן, שומה עליה לתקן את הנוהל בעניין זה ולהקפיד על החזרת הציוד במועד שייקבע או במועד פרישת העובד מעבודתו באוניברסיטה. אם בכוונתה להשאיר את הציוד ברשותו של העובד לאחר פרישתו מהעבודה, עליה לראות במתן הציוד תוספת שכר לכל דבר ועניין.

הביקורת העלתה שגם עובדים מינהליים ששכרם השווה לסגל האקדמי הבכיר, רכשו מכספי הקרן מחשבים אישיים וניידים והשתמשו בהם בביתם.

התקשרות עם חברת שירות למחשבים ומדפסות

בתחילת ספטמבר 1998 ביקש מנהל הרכש משלוש חברות שירות למחשבים ומדפסות הצעת מחיר לשירות שנתי. החברות התבקשו לשלוח את הצעותיהן בפקס. התקבלו שתי הצעות מחיר, האחת של חברה א', שהאוניברסיטה היתה קשורה עמה משנת 1995 עד ספטמבר 1998, בסך 307,168 ש"ח, והאחרת של חברה ב', שהאוניברסיטה היתה קשורה עמה בשנים 1992-1995, בסך 308,444 ש"ח, דהיינו יקרה מזו של הצעת חברה א' בכ-1,276 ש"ח. ב-17.9.98 שלח מנהל הרכש מכתב נוסף לשתי החברות וביקשן להציע הצעה נוספת. הפעם נדרשו החברות להגיש את הצעותיהן במעטפה חתומה. הצעתה החדשה של חברה ב' היתה זולה ב-46,000 ש"ח מזו של חברה א', וסכומה 251,550 ש"ח.

בעקבות בדיקת הצעות המחיר התקשרה האוניברסיטה עם חברה ב'. אולם בעקבות תלונות על איכות השירות שסיפקה חברה ב' לאוניברסיטה, חתם בינואר 1999 מנהל מרכז המחשבים על הסכם עם חברה א', ולפיו תשלם לה האוניברסיטה 307,125 ש"ח לשנה.

לדעת משרד מבקר המדינה, הטיפול בהתקשרות עם חברת השירות לטיפול במחשבים ובמדפסות היה לקוי מסיבות אלה:

1. אף שההתקשרות היתה בסכום גבוה בהרבה מ-20,000 דולר, לא הביא אותה מנהל מרכז המחשבים לידיעת ועדת המכרזים, כדי שתחליט אם לפרסם מכרז פומבי או מכרז סגור, כנדרש בנהלים. גם ההחלטות בדבר הטיפול בהצעות ובחירת הזוכה התקבלו בידי מנהל מרכז המחשבים ולא בידי ועדת המכרזים. מנהל מרכז המחשבים הביא את החלטתו לידיעת הוועדה המקצועית, אולם ועדה זו אינה מוסמכת על פי הוראות ההנהלה להחליט עם מי להתקשר.

² משרד מבקר המדינה הסתייג בעבר מהשוואת תנאי השכר של עובדים מינהליים לשכר של עובדי הסגל האקדמי הבכיר. ראו בדוח על תנאי השכר והתשלומים הנלווים של הסגל האקדמי והסגל המינהלי הבכיר במוסדות להשכלה גבוהה, התשמ"ד-1984 עמ' 53; ובדוח על הביקורת במוסדות להשכלה גבוהה, התשנ"ט-1999, עמ' 45-47.

2. החברות התבקשו בתחילה להציע את הצעותיהן בפקס, אף שבנהלים נקבע כי יש להגיש את ההצעות במעטפות סגורות ולהכניסן לתיבת המכרזים או לשלוח אותן בדואר רשום, כפי שתחליט ועדת המכרזים; גם לאחר שהתבקשו החברות להגיש הצעות במעטפות סגורות, לא נרשם במעמד פתיחת המעטפות פרוטוקול הכולל תאריך וחתימות של האנשים שפתחו אותן.

3. גם ההחלטה לבטל את ההתקשרות עם חברה ב' ולהתקשר עם חברה א' עקב תלונות על איכות השירות, לא הובאה לדיון ואישור בוועדת המכרזים.

רישום המחשבים והפיקוח עליהם

לשם פיקוח על מצאי המחשבים דרושים רישום שוטף ומפורט של כל פריטי הציוד, סימון הציוד, ניהול מעקב שוטף אחרי מיקומו, איתור פריטי ציוד שיצאו מכלל שימוש ומחיקתם מהרשימות. רישום מסודר יכול לשמש לבידוק ההצדקה של דרישות יחידות האוניברסיטה לרכישת ציוד חדש, ויאפשר את ניצולו של הציוד בצורה יעילה יותר בידי המחלקות השונות.

בהוראת ההנהלה בדבר "ספירת מצאי" נקבע, כי בכל שנה ייספרו חלק מפריטי הציוד, שייבחרו אקראית מרשימת המצאי, בידי הסמנכ"ל לתכנון, ארגון ולוגיסטיקה, בתיאום עם ראש מדור אפסנאות; בחירת הפריטים שייספרו תיעשה בצורה שתבטיח כי בתוך שלוש שנים ייספרו כל סוגי הפריטים שברשימה. הביקורת העלתה כי בעשר השנים האחרונות לא נעשתה ספירת מצאי המחשבים; רק בשנת 1994 עשה מבקר האוניברסיטה ספירה חלקית של מחשבים הנמצאים בקמפוס האוניברסיטה במסגרת מטלת ביקורת, והעלה אי-התאמות בין מצאי המחשבים לבין רשימות המצאי שבידי מדור אפסנאות.

בפברואר 1999, במהלך הביקורת של משרד מבקר המדינה, שלח מנהל מחסן האוניברסיטה לפקולטה למדעי הרוח את רשימת מצאי המחשבים שלה, שכללה כ-120 מחשבים, לשם עדכונה. עד מועד סיום הביקורת, סוף 1999, לא התקבלה תשובת הפקולטה.

בתשובה לשאלות משרד מבקר המדינה מסר מנהל מדור אפסנאות, כי מחשבים לא מעטים נרכשים ישירות בידי חברי הסגל האקדמי ואינם נרשמים בספרי המצאי. להערכת מנהל מדור אפסנאות כ-80% מהמחשבים שנרכשו לאחר שנת 1995 רשומים בספרי המצאי, אולם הרישום של מחשבים שנרכשו לפני אותו מועד לוקה בחסר. לדבריו, יחידות האוניברסיטה אינן מעדכנות את המדור באופן שוטף בדבר שינויים במיקומם או שיוכם של פריטי מחשב שונים, על מחשבים שנרכשו שלא באמצעות מדור הרכש ועל ציוד שאינו עוד בשימוש המחלקות. הן גם אינן מדווחות למדור אפסנאות על קיום בדיקות תקופתיות לגילוי אי-התאמות בין המצאי לרישום. מתשובת האוניברסיטה למשרד מבקר המדינה עולה, כי היא החלה כבר במהלך הביקורת בתיקון ליקויים אלה והיא פועלת לשיפור תהליכי הרישום, הבקרה והשליטה על המחשבים הנרכשים.

בישיבות הוועדה המקצועית נמסרים מפעם לפעם דיווחים על מחשבים שנגנבו. כך למשל, בישיבת הוועדה ביולי 1997 דווח על גל גניבות של ציוד מחשבים מהמחלקה לכלכלה, ובישיבה בנובמבר 1997 נדונה בעיית המיגון הפיזי של המחשבים נוכח החמרת הגניבות באוניברסיטה. לדברי מנהל מדור אפסנאות, המדור אינו מקבל דיווח על המחשבים שנגנבו. לדעת משרד מבקר המדינה, מן הראוי שגם מדור האפסנאות יקבל דיווח על כך כדי שיוכל לעדכן את הרישום בספרי המצאי.

בהוראות ההנהלה בדבר "מכירת טובין" נקבע, בין השאר, כי מנהל מחלקת המשק יזום פעולות לאיתור מחשבים למכירה, נוסף על איתורם השוטף בידי מנהלי היחידות. בהוראת ההנהלה בדבר

"ספירת מצאי" נקבע, כי הוועדה להכרזת בלאי בטובין (להלן - ועדת הבלאי) תקבע את דרך הטיפול במחשבים לא שמישים (סילוקם מהאוניברסיטה או מכירתם). נמצא, כי מנהל מחלקת המשק לא יזם איתור מחשבים למכירה, וועדת הבלאי כמעט לא טיפלה במכירת מחשבים. ועדת הבלאי לא יזמה פעילות לאיתור מחשבים לא שמישים שיש למכור או להשמיד. הוצאת הצידור הלא-שמיש מהמחלקות נעשתה בעיקר ביוזמת היחידות.

בשנת 1998 קיימה ועדת הבלאי שלושה דיונים ובהם אישרה מסירת מחשבים כתרומות או השמדתם. בפרוטוקול הדיונים לא צוינו שמות המשתתפים, ובעת הדיונים לא היו בידי הוועדה הערכה של שווי המחשבים וחוות דעת מקצועית על מצבם. האוניברסיטה הודיעה בתשובתה מדצמבר 1999 למשרד מבקר המדינה, כי מיולי 1999 מצורפת לדיוני ועדת הבלאי חוות דעת מקצועית על מצב הצידור.

בישיבת ועדת הבלאי בספטמבר 1997 הוחלט כי המחלקות ירכזו צידור מיותר וידווחו עליו כדי להעבירו למחלקות אחרות. הביקורת העלתה שפעולה זו לא נעשתה. לדעת משרד מבקר המדינה, חשוב לאתר מחשבים שאינם בשימוש כדי לנצלם ביחידות אחרות, למכור או למסור אותם.

עבודה נוספת של מנהל מדור הרכש במרכז המחשבים

האוניברסיטה אוסרת על עובדיה לעבוד עבודה נוספת ללא היתר. בהוראות ההנהלה "עבודה נוספת בשכר מחוץ לאוניברסיטה - סגל מינהלי" מיום 14.8.83 נקבע, כי עבודה נוספת היא "עבודה מתמשכת וסדירה תמורת שכר או עיסוק בעסק שמטרתו קבלת הכנסה או רווחים מחוץ לאוניברסיטה". עוד נקבע, כי אחד התנאים לאישור עבודה נוספת בידי הוועדה לאישור עבודה נוספת הוא ש"אין בעבודה הנוספת התנגשות אינטרסים עם תפקידו או עבודתו של העובד באוניברסיטה ואין בה קשר ישיר לעבודתו. ... האישור יינתן לתקופה של עד שנה אחת בלבד ויחודש בהתאם להחלטות הוועדה".

בשנת 1987 ביקש מנהל מדור הרכש במרכז המחשבים אישור לעבודה נוספת. מנהל הרכש כתב למבקר האוניברסיטה ביולי 1987 כי הוא, אשתו ובנו מנהלים עסק משפחתי בענף המחשבים העוסק במכירה של פריטי מחשב וצידור, והוא מסייע להם אחרי שעות העבודה, בעיקר בהובלות ובקישור עם מעבדת השירות.

בסיכום דיון הוועדה לאישור עבודה נוספת מדצמבר 1987 נקבע שאין ניגוד עניינים בין תפקידו של העובד באוניברסיטה לבין עיסוקו בעסק, אולם הוועדה התריעה לפני מנהל הרכש, כי במסגרת פעולתו בעסק הוא חייב להיזהר שלא ליצור קשרים עסקיים עם ספקי האוניברסיטה. הוועדה נתנה לעובד היתר לעבודה בעסק למשך שנה, וקבעה שבשנה הבאה יהיה עליו לחדש את הבקשה.

מבדיקה בתיק האישי של מנהל הרכש עולה, שתוקף האישור האחרון לעבודה נוספת שניתן לו פג בספטמבר 1991. משרד מבקר המדינה העלה, כי מ-1991 החנות רשומה אצל רשם החברות כחברה בע"מ (להלן - החברה) שמניותיה בבעלות ילדיו של מנהל הרכש. מנהל הרכש גם הסביר למשרד מבקר המדינה כי הוא רק מסייע לבנו במכירות לאחר שעות העבודה באוניברסיטה. לדבריו, אין סיוע זה עומד בקריטריונים שמחייבים הגשת בקשה לאישור עבודה נוספת, ולכן הוא לא הגיש בקשה כזאת מ-1991.

האוניברסיטה הסבירה בתשובתה מדצמבר 1999 למשרד מבקר המדינה, כי לדעתה אין ניגוד עניינים מאחר שהעסק אינו בבעלות העובד, ואין מדובר בעבודה נוספת, ולכן אין צורך בבקשת אישור לעבודה נוספת.

לדעת משרד מבקר המדינה, עמדתה של האוניברסיטה בדבר עצם הצורך בהיתר מוטעית. מנהל הרכש הוא בגדר מי שעוסק "בעסק שמטרתו קבלת הכנסה או רווחים", ועל כן הוא עוסק ב"עבודה נוספת", כהגדרתה בהוראות ההנהלה. אף אם אין הוא מקבל תמורה ישירה בעבור הסיוע לחברה, יש לו עניין בהכנסתם ורווחיהם של ילדיו, בעלי החברה.

בנסיבות אלה, היה על מנהל הרכש להגיש מדי שנה בשנה, כמתחייב בהוראות, בקשה למתן היתר לעבודה נוספת, ועל האוניברסיטה היה לבחון אם יש חשש לניגוד עניינים בעיסוקו, אם לאו. גם בשאלה האחרונה, מן הראוי שהאוניברסיטה תשוב ותבחן את עמדתה.

אמנם לא נמצא שהאוניברסיטה רוכשת טובין ושירותים מן העסק של בני משפחת מנהל הרכש. אולם בתשובה לשאלותיהם של נציגי משרד מבקר המדינה, לא הכחיש מנהל הרכש שהחברה רוכשת מחשבים וציוד נלווה מאחד הספקים הגדולים שממנו רוכשת גם האוניברסיטה טובין.

יוצא אפוא, כי תחומי העיסוק של מנהל הרכש באוניברסיטה זהים לתחומי העיסוק של החברה. כאמור, הוא מסייע לחברה, שהיא עסק של ילדיו, ולפחות אחד הספקים הגדולים של האוניברסיטה משמש גם ספק של החברה.

לדעת משרד מבקר המדינה, בנסיבות אלה, עלול, לכאורה, להיווצר ניגוד עניינים בין תפקידו של מנהל הרכש ובין עניינו האישי בעסק שהוא מסייע לו. החשש הוא כי ספקי האוניברסיטה ייטיבו את תנאי ההתקשרות עם החברה כדי לקדם את עניינם באוניברסיטה. כמו כן, יש חשש שבמסגרת עבודתו באוניברסיטה ייקלע מנהל הרכש למצב שבו יעסוק גם בעניינים הנוגעים לחברה. כל זאת על האוניברסיטה לשקול, אגב בחינה מדוקדקת של טיב עיסוקו של מנהל הרכש בחברה, אם יש מקום לתת את ההיתר, ואם כן, אילו מגבלות יש להטיל על עיסוקו.

הביקורת על רכש מחשבים באוניברסיטת בר אילן העלתה, כי האוניברסיטה אינה מקפידה על קיום נהליה בתחום הרכש. נמצאו מקרים שבהם לא הקפידו על קבלת הצעות מחיר, או הסתמכו על הצעות מחיר שהתקבלו במסגרת רכישות קודמות; בחירת הספקים נעשתה בידי מנהל מרכז המחשבים במקום בידי ועדת התקשרויות או ועדת מכרזים. לא כל ההזמנות אושרו בידי מי שהיה אמור לאשרן.

עוד התברר, כי האחראי לרכש המחשבים באוניברסיטה מסייע במכירת מחשבים בעסק של ילדיו, אחרי שעות העבודה. בבדיקת תיקי האוניברסיטה לא נמצא שהיא רוכשת טובין ושירותים מן העסק של ילדי אותו עובד, ומשנת 1991 העובד אינו מבקש ממנה אישור לעבודה נוספת. האוניברסיטה לא נקטה אמצעים למניעת מצבים אפשריים של ניגוד עניינים אצל העובד, אף שעיסוקו מחוץ לאוניברסיטה הוא באותו תחום שבו הוא מועסק באוניברסיטה ונעשה לצרכים עסקיים של בני משפחתו.